

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 022281

ה י ס ט ו ר י ה

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
- עליך לענות על חמש שאלות, כמפורט להלן.
- מן השאלות שבחרת לענות עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול מקור:
- שאלת מקור אחת מפרק ראשון או שני, ושאלת מקור אחת מפרק שלישי או רביעי.
- | | | | | |
|-----------|---|-----------------|---|------------------|
| פרק ראשון | — | (20×1) | — | 20 נקודות |
| פרק שני | — | (15×2) | — | 30 נקודות |
| פרק שלישי | — | (25×1) | — | 25 נקודות |
| פרק רביעי | — | (25×1) | — | <u>25 נקודות</u> |
| סה"כ | — | | | 100 נקודות |
- שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על ארבע שאלות: על שאלה אחת מפרק ראשון, על שתי שאלות מפרק שני ועל שאלה אחת מפרק שלישי או מפרק רביעי.
- אין חובה לבחור בשאלה שיש בה מקור.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. המלצה לחלוקת זמן: פרק ראשון — כ-20 דקות; פרק שני — כ-40 דקות;
פרק שלישי ופרק רביעי — כ-30 דקות לכל פרק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיטות (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיטות" בראש כל עמוד טיטות. רישום טיטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

שים לב! מן השאלות שתענה עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור: שאלת מקור אחת מפרק ראשון או שני, ושאלת מקור אחת מפרק שלישי או רביעי.

פרק ראשון (20 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת:

בית שני (שאלות 1-3)

או

ערים וקהילות בימי הביניים: בגדד (שאלות 4-6) או **פראג** (שאלות 7-9)

ממדינת מקדש לעם הספר — בית שני (20 נקודות)

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. מקור — תקופת הנציבים הרומיים

א. הצג שלושה תפקידים של הנציבים הרומיים בתקופת השלטון הרומי הישיר ביהודה.

(8 נקודות)

ב. לפניך קטע המתאר התרחשות שאירעה בתקופתו של הנציב פונטיוס פילטוס.

[ופילטוס] התקין צינור מים לירושלים על חשבון כספי ההקדשות [כספי בית המקדש]. [...] אך היהודים לא היו מרוצים, ורבבות הרבה של אנשים התגודדו וצעקו כנגדו שיפסיק את [המעשים] שבכוונתו לעשות, ואחדים עלבו את האיש [בדברי] גידופים, כדרכו של ההמון לעשות.

ופילטוס הלביש המון רב של חיילים, שנשאו אלות מתחת לבגדיהם, את לבוש היהודים, ושלח אותם אל המקום שהיהודים התאספו בו, והוא עצמו גזר [על ההמון] לחזור. וכשיצאו בגידופים נתן פילטוס לחיילים את הסימן שהוסכם עליו מראש, והללו הנחיתו [ביהודים] מהלומות רבות בהרבה משציווה [אותם] פילטוס.

(יוסף בן מתתיהו, "קדמוניות היהודים", י"ח, עמ' 60-62,

בתוך ש' פישר [עורך], החברה היהודית בימי הבית השני, המכון לחינוך יהודי יוצר, 1991, עמ' 239)

הסבר על **פי הקטע** את הסיבות ליחס העוין של היהודים כלפי שלטון הנציבים הרומיים,

והצג על **פי מה שלמדת** שתי סיבות נוספות ליחס עוין זה. (12 נקודות)

2. הכתות הדתיות והמחלוקות ביניהן

בחברה היהודית בתקופת בית חשמונאי היו שלוש כתות דתיות.

א. מהו מקור השם של שתיים מן הכתות, ומהו המוצא של חבריהן? (8 נקודות)

ב. הצג אחד מן הנושאים שהיו במחלוקת בין שלוש הכתות, והסבר את העמדה של כל אחת

משלוש הכתות במחלוקת שהצגת. (12 נקודות)

3. "המרד הגדול" ומצדה

א. הצג את התוצאות של "המרד הגדול" בשני תחומים. (10 נקודות)

ב. תאר את המאבק בין הרומאים ליהודים במצדה.

הסבר מדוע אפשר לראות במאבק זה שלב נוסף ב"מרד הגדול". (10 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

ערים וקהילות בימי הביניים (20 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת: בגדד או פראג.

עיר מדגימה — בגדד

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. מקור — היהודים בח'ליפות המוסלמית ובאירופה הנוצרית

א. מה היה המעמד המשפטי של היהודים בח'ליפות המוסלמית? הסבר את היתרונות ואת

החסרונות שנבעו ממעמד זה. (10 נקודות)

ב. בקטע שלפניך כמה סעיפים מתוך כתב הזכויות שנתן הבישוף (אדון העיר) של שפייר

ליהודים בשנת 1084.

אנוכי, בישוף שפייר, בעשותי את העיר שפייר לכרך [לעיר גדולה], חשבתי כי אוסיף רבות על כבוד מקומנו, אם אקבץ גם יהודים לשכון בו.

1. את היהודים שהובאו הושבתי מחוץ לעדה [הנוצרית] ולמקום מגוריהם של שאר התושבים, ולמען לא יהיו בנקל למפגע לפרעות ההמון – הקפתי אותם בחומה. את מקום מושבם מסרתי להם בתנאי שמדי שנה בשנה עליהם לשלם שלוש ליטראות וחצי בכסף של שפייר.

3. נוסף על זה נתתי להם מאחוזת הכנסייה מקום לקבורה.

5. ראש הכנסת [ההנהגה] של היהודים, עליו לחרוץ כל ריב ומשפט אשר יהא ביניהם או עליהם.

8. בשר שחוט האסור עליהם על פי חוקי דתם, מותר להם למכור אותו לנוצרים ומותר לנוצרים לקנותו.

כללו של דבר, כדי להעצים את חסדי נתתי להם את החוקים הטובים ביותר שהוענקו ליהודים בכל הערים באזור.

כתבתי את כתב הזכויות הנזכר למעלה... ולמען יישאר זכר לדבר גם לימים הבאים, באתי על החתום בכתב ידי ובחותם טבעתי.

(מעובד על פי כתב הזכויות של הבישוף משפייר לקהילות שפייר,

בתוך מ' זיו, ח"ה בן ששון ו"מ לנדאו, דברי הימים — ימי הביניים, כרך ב', יובל, תשל"ט, עמ' 260)

על פי הקטע, הצג שני מניעים של אדון העיר לתת ליהודים כתב זכויות בעיר הנוצרית.

הסבר כיצד האוטונומיה שהוענקה ליהודים בעיר הנוצרית באה לידי ביטוי בקטע.

(10 נקודות)

5. בגדד – מרכז תרבות

- א.** הסבר את הגורמים להפיכתה של בגדד למרכז תרבות במאות התשיעית והעשירית.
(12 נקודות)
- ב.** הצג שתי השפעות של התרבות המוסלמית על התרבות היהודית בבגדד בימי הביניים.
(8 נקודות)

6. ההנהגה היהודית בח'ליפות המוסלמית

- א.** הצג את הדרך שנהגו לבחור את הגאונים בישיבות בבל.
הסבר מדוע נבחר הרב סעדיה גאון (רס"ג) לגאון ישיבת סורא בדרך שונה מהדרך שנהגו לבחור את הגאונים. (10 נקודות)
- ב.** הצג את עמדתו של רס"ג באחד מן הוויכוחים שהיה מעורב בהם. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

עיר מדגימה — פראג

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. מקור — היהודים בח'ליפות המוסלמית ובאירופה הנוצרית

- א. מה היה המעמד המשפטי של היהודים בח'ליפות המוסלמית? הסבר את היתרונות ואת החסרונות שנבעו ממעמד זה. (10 נקודות)
- ב. בקטע שלפניך כמה סעיפים מתוך כתב הזכויות שנתן הבישוף (אדון העיר) של שפייר ליהודים בשנת 1084.

אנוכי, בישוף שפייר, בעשותי את העיר שפייר לכרך [לעיר גדולה], חשבתי כי אוסיף רבות על כבוד מקומנו, אם אקבץ גם יהודים לשכון בו.

1. את היהודים שהובאו הושבתי מחוץ לעדה [הנוצרית] ולמקום מגוריהם של שאר התושבים, ולמען לא יהיו בנקל למפגע לפרעות ההמון – הקפתי אותם בחומה. את מקום מושבם מסרתי להם בתנאי שמדי שנה בשנה עליהם לשלם שלוש ליטראות וחצי בכסף של שפייר.

3. נוסף על זה נתתי להם מאחוזת הכנסייה מקום לקבורה.

5. ראש הכנסת [ההנהגה] של היהודים, עליו לחרוץ כל ריב ומשפט אשר יהא ביניהם או עליהם.

8. בשר שחוט האסור עליהם על פי חוקי דתם, מותר להם למכור אותו לנוצרים ומותר לנוצרים לקנותו.

כללו של דבר, כדי להעצים את חסדי נתתי להם את החוקים הטובים ביותר שהוענקו ליהודים בכל הערים באזור.

כתבתי את כתב הזכויות הנזכר למעלה... ולמען יישאר זכר לדבר גם לימים הבאים, באתי על החתום בכתב ידי ובחותם טבעתי.

(מעובד על פי כתב הזכויות של הבישוף משפייר לקהילות שפייר,

בתוך מ' זיו, ח"ה בן ששון וי"מ לנדאו, **דברי הימים — ימי הביניים**, כרך ב', יובל, תשל"ט, עמ' 260)

על פי הקטע, הצג שני מניעים של אדון העיר לתת ליהודים כתב זכויות בעיר הנוצרית.

הסבר כיצד האוטונומיה שהוענקה ליהודים בעיר הנוצרית באה לידי ביטוי **בקטע**.

(10 נקודות)

8. התפתחות העיר פראג

- א.** הסבר שלושה גורמים שתרמו להתפתחות העיר פראג עד סוף המאה ה־16.
(12 נקודות)
- ב.** הסבר שני גורמים שעיכבו את ההתפתחות של העיר פראג עד סוף המאה ה־16.
(8 נקודות)

9. הקהילה היהודית בפראג

- א.** במאה ה־16 נקט השלטון צעדים שונים כלפי היהודים בפראג.
הצג צעד שלילי אחד וצעד חיובי אחד, והסבר מדוע נקט השלטון בכל אחד מן הצעדים האלה.
(12 נקודות)
- ב.** הסבר את התרומה של מרדכי מייזל לביסוס הקהילה היהודית בפראג. (8 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

פרק שני — לאומיות וציונות (30 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה — 15 נקודות).

10. מקור — מנהיגי התנועות הלאומיות

א. לפניך קטע המתאר את אישיותו של אחד ממנהיגי התנועה הלאומית האיטלקית

במאה ה' 19.

היקף התעניינותו היה רחב. הוא היה איש הזמן החדש בכל מאודו. הוא הכיר בכוחות התמורה [השינוי] והסתגל אליהם בלא היסוס. השקפתו על מהלך ההתרחשויות החברתיות הייתה מבוססת על אמונה בקדמה, קדמה התלויה בחירות. הוא היה אדם מעשי, משכיל ביותר ובעל דעה צלולה. הוא דגל ברעיון של כוחות התמורה הפועלים בחברה האנושית. בהכירו בתמורה, כדבר הכרחי ואף רצוי, האמין שהיא צריכה להיות הדרגתית. כפי שניסח בעצמו: "עת לפשרות ועת למדיניות תקיפה, אני מאמין שבהיסטוריה ובמדיניות אין כללים מוחלטים".

ההצלחה האירה לו פנים, שכן פעל עם הכוחות הפעילים של זמנו ולא בניגוד להם.

(מעובד מתוך ספרו של א' קאריה, **איטליה מנפוליאון ועד מוסוליני**,

בתוך מ' זיו וש' אטינגר, **דברי הימים — הזמן החדש**, כרך ג', חלק ב', יובל, תשל"ו, עמ' 181-182)

על פי מה שלמדת, הצג את המאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות במאה ה' 19.

הסבר כיצד שניים מן המאפיינים האלה באים לידי ביטוי בקטע. (9 נקודות)

ב. במגעיו הפוליטיים נפגש הרצל עם הקיסר הגרמני, הסולטן הטורקי ושר החוץ הבריטי.

בחר באחד מהם והסבר מדוע הרצל פנה אליו, ומה היו תוצאות המפגש.

(6 נקודות)

11. צמיחת התנועות הלאומיות

א. הסבר שניים מן הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה במאה ה' 19.

(8 נקודות)

ב. הסבר שני גורמים ייחודיים שהשפיעו על צמיחת התנועה הציונית כתנועה לאומית.

(7 נקודות)

12. הלאומיות – מאפיינים מלכדים

- א.** הצג שלוש מאפיינים הקושרים בני אותו לאום אלה לאלה ומלכדים אותם.
(8 נקודות)
- ב.** הצג את תכנית בָּזל – את מטרתה ואת האמצעים להגשמתה, והסבר כיצד סייע הקונגרס הציוני הראשון (1897) ללכד את התנועה הציונית. (7 נקודות)

13. התנועות הלאומיות – גורמים מעכבים

- א.** לפניך גורמים שעייכבו את המאבק של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה־19.
— מצב מדיני
— פיצול תרבותי או חברתי
— כוחה של הכנסייה
בחר בֶּאֱחָד מן הגורמים האלה, והסבר כיצד הוּא עייכב את מאבקה של התנועה הלאומית שלמדת עליה (בסעיף זה אֶנן לכתוב על התנועה הציונית). (6 נקודות)
- ב.** הסבר מדוע פגע השלטון העותמני בפעילות הציונית בארץ־ישראל בזמן מלחמת העולם הראשונה, והבא דוגמה אֶחת לפגיעה זו. (9 נקודות)

פרק שלישי — המאבק על הקמת מדינת ישראל (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

14. מקור — שביתת הנשק ובעיית הפליטים

א. הגדר את המושגים "שביתת נשק" ו"הסכם שלום", והסבר מדוע לא נחתם הסכם שלום

בסיומה של מלחמת העצמאות. (10 נקודות)

ב. לפניך קטע המתאר גורמים אחדים להיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים.

על פי הקטע, הסבר את הגורמים להיווצרות בעיה זו הנובעים מהתנהלות הצד הערבי,

ואת הגורמים הנובעים מהתנהלות הצד היהודי. (15 נקודות)

המפסידים הגדולים מן המלחמה היו הפלסטינים. בסיומה היו כ־700 אלף פלסטינים שגלו ממולדתם. היציאה של הפלסטינים מהשטחים שנועדו למדינה היהודית ביטאה בשלב הראשון את התמוטטות מערכות השלטון בחברה הפלסטינית ואת האנרכיה שהשתלטה עליה. בשלב השני, לאחר פלישת צבאות ערב, רבו המקרים שבהם פינה צה"ל את האוכלוסייה הערבית או גירש אותה והרס את כפריה, כדי למנוע את חזרתה. המלחמה הייתה לחיים או למוות [...]

הבריחה של הפלסטינים בשלב הראשון של המלחמה הותירה את הישראלים נדהמים ונפעמים, הם לא הבינו את התופעה: אוכלוסייה שלמה קמה ועזבה את מקום מחייתה, מותירה אחריה ערי רפאים [...]

המסקנה הייתה שמדינת ישראל אינה יכולה להתיר לערבים לחזור לבתיהם: הבריחה הייתה לפליטות.

(מעובד על פי א' שפירא, ככל עם ועם — ישראל 1881-2000, מרכז זלמן שזר, תשע"ד, עמ' 163-164)

15. המאבק בבריטים בשנים 1945-1947

א. המאבק של היישוב היהודי בבריטים בא לידי ביטוי בפעולות בכמה תחומים, ובהם התחום ה**צבאי**.

הסבר אחת מן המטרות של המאבק הצבאי, והצג שתי פעולות של היישוב בתחום זה.
(12 נקודות)

ב. הצג את פרשת אקסודוס, והסבר מדוע היא הייתה לסמל המאבק למען ההעפלה.
(13 נקודות)

16. החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947

א. הסבר מדוע יש הרואים בהצבעת ברית המועצות ובהצבעת ארצות הברית בעד תכנית החלוקה — "נס".

הצג את השיקולים של כל אחת מן המעצמות להצביע בעד התכנית.
(13 נקודות)

ב. הצג את עיקרי התוכן של החלטת האו"ם שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947 בנוגע לשאלת ארץ־ישראל. מה הייתה תגובת הערבים על החלטה זו, ומה הייתה תגובת היהודים על החלטה זו.
(12 נקודות)

פרק רביעי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 17-20.

17. מקור – עלייה וקליטה בשני העשורים הראשונים למדינה

לפניך קטע מן השיר "שיר השיירה" מאת עלי מוהר.

קרא אותו וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שיר השיירה / עלי מוהר

בְּלִשְׁנוֹת רַבּוֹת מְסֻפּוֹר דְּבָרֵנוּ	וּמִכָּל הַגְּלִיּוֹת
וְזֶה אֶת זֶה כְּמַעֵט בְּכָל־	וְעַם כָּל הַבְּעִיּוֹת
שָׁלָא הַכָּרְנוּ	עַם נוֹצֵר וְאַרְץ קָמָה
וּמִקוֹמוֹת רַבִּים מְאֹד עֲזָבֵנוּ	וְשָׁפָה אֲשֶׁר נִדְּדָמָה
וְרַק מְקוֹם אֶחָד רָצִינוּ וְאַהֲבָנוּ	שׁוֹב הַתְּחִילָה מִתְעוֹרָרָת
וּמִקוֹמוֹת רַבִּים מְאֹד עֲזָבֵנוּ	וּמִדְּבָרָת וּמִדְּבָרָת
וְאֵל הָאָרֶץ, אֵל הָאָרֶץ בָּאֵנוּ.	מִסְבִּיב יְהוָה הַסָּעָר
[...]	רַב הַקֶּשִׁי וְהַצָּעָר
מִגִּטָּאוֹת וּמִחֲנוֹת הַגִּחְנוּ	אֲבָל יֵשׁ עַל מָה לְשִׁמּוֹחַ
אֵל הַבָּצוֹת וְאֵל הַיְּשִׁימוֹן הִלְכָנוּ	יֵשׁ עוֹד אֲמָץ יֵשׁ עוֹד כֹּחַ.
מִקְצוֹת עָרָב, מְרוֹסִיָּה וּפּוֹלִנְיָה	[...]
הַדִּלְקָנוּ אוֹר גַּם בְּדִימוֹנָה	
גַּם בְּדִגְנִיָּה.	

(מתוך האתר www.beitberl.ac.il)

א. הסבר את הגורמים לעלייה למדינת ישראל בשנות ה־50 וה־60 שבאים לידי ביטוי בשיר.

(10 נקודות)

ב. על פי השיר, הצג שני קשיים של העולים בתהליך הקליטה.

על פי מה שלמדת, הסבר שני קשיים של המדינה לקלוט את העולים. (15 נקודות)

18. תהליך הדה־קולוניזציה והשפעתו על היהודים

א. מהו תהליך הדה־קולוניזציה?

הסבר את השפעת מלחמת העולם השנייה על תהליך זה.

(13 נקודות)

ב. הסבר את ההשפעה של תהליך הדה־קולוניזציה על גורל היהודים בארצות האסלאם.

(12 נקודות)

19. מלחמת ששת הימים

א. הסבר את הגורמים שהובילו למלחמת ששת הימים: שני גורמים שנבעו מההתנהלות

של מדינות ערב, ושני גורמים שנבעו מההתנהלות של מדינת ישראל. (15 נקודות)

ב. הצג את ההשפעות של המלחמה על מדינת ישראל בתחום המדיני, ואת השפעות המלחמה

על הפלסטינים או על מדינות ערב. (10 נקודות)

20. מלחמת יום הכיפורים

א. קובעי המדיניות בישראל התבססו על הנחות מוטעות, לכן הופתעו כאשר פרצה

מלחמת יום הכיפורים.

הצג הנחות אלה, והסבר את הקשר בינן ובין העובדה שישראל הופתעה כאשר פרצה

המלחמה. (13 נקודות)

ב. הסבר את ההשפעה של מלחמת יום הכיפורים על מדינת ישראל בתחום הפוליטי, ואת

השפעתה על יחסי ישראל־מצרים. (12 נקודות).

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך